

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 13/2020. (VI. 22.) AB HATÁROZATA

a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 64. § (4) bekezdését érintő alkotmányos követelmény megállapításáról

Az Alkotmánybíróság teljes ülése alkotmányjogi panasz tárgyában – *dr. Dienes-Oehm Egon, dr. Sulyok Tamás és dr. Szívós Mária alkotmánybírók* párhuzamos indokolásával, valamint *dr. Pokol Béla* alkotmánybíró különvéleményével – meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

1. Az Alaptörvény L cikk (1) bekezdéséből, II. cikkéből, VI. cikk (1) bekezdéséből, valamint XVI. cikk (1) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy a gyámhatóság a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 64. § (4) bekezdése alapján a vér szerinti apa, a vélelmezett apa, valamint a gyermek alapvető jogaira, ezen túlmenően a házasságon alapuló stabil családi kapcsolatra is kiterjedő, komplex vizsgálatot és érdekösszemérést folytasson a származás kiderítésére irányuló per megindítását megelőzően.

2. Az Alkotmánybíróság a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 4:109. § (1) bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasítja.

Az Alkotmánybíróság elrendeli e határozatának közzétételét a Magyar Közlönyben.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. Az indítványozó jogi képviselője (dr. Palotás Csongor ügyvéd) útján az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 26. § (1) bekezdése alapján benyújtott alkotmányjogi panaszában a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 4:109. § (1) bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte az Alaptörvény L cikk (1) bekezdése, XV. cikk (1) és (3) bekezdése, valamint a 25. cikk (2) bekezdése sérelmére hivatkozással.
- [2] 2. Az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló ügy apasági vélelem megdöntésére irányuló per volt, amelyet az indítványozó indított arra hivatkozással, hogy bár a 2016. február 14-én született gyermek anyjával való kapcsolata 2015. június 22-én megszűnt, apaságát DNS-vizsgálat bizonyítja. Az anya azonban a kapcsolat megszűnése után házasságot kötött egy másik férfival, akit emiatt a gyermek apjaként bejegyezték a születési anyakönyvi kivonatba.
- [3] A Monori Járásbíróság 14.P.20.488/2017/2. számú végzésével a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasította. Indokolása szerint a Ptk. 4:109. § (1) bekezdése alapján – amely taxatív módon felsorolja az apasági vélelem megtámadására jogosultakat – az a férfi, aki magát a gyermek apjának állítja, akkor sem jogosult a más férfira nézve fennálló apasági vélelem megtámadására, ha esetleg a gyermek bizonyítottan tőle származik. A másodfokon eljáró Budapest Környéki Törvényszék 14.Pkf.51.304/2017/3. számú végzésével az elsőfokú végzést helyben hagyta. A Kúria az indítványozó ezt követően előterjesztett, tartalmilag alkotmányjogi panasznak minősülő felülvizsgálati kérelmét hivatalból elutasította, ugyanakkor egyidejűleg – a tartalom szerinti elbírálás követelményére hivatkozással – megkereste az elsőfokú bíróságot, hogy a beadványt alkotmányjogi panaszként kezelje, és azzal kapcsolatban tegye meg a szükséges intézkedéseket. A Monori Járásbíróság továbbította a panaszt az Alkotmánybíróságnak.
- [4] 3. Az indítványozó kérelmében rámutat, hogy a szülők és a gyermek közötti vérségi kapcsolat kiemelkedő jogi és érzelmi jelentőséggel bír. Az apa az anyához hasonlóan ösztönösen kötődik gyermekéhez, a hatályos szabályozás azonban – a vér szerinti apa keresetindítási jogának a kizárásával – lehetővé teszi, hogy a gyermek

anyja egy másik férfival való házasságkötés révén a biológiai apát egyoldalú döntéssel – annak akarata ellenére – elzárja a gyermekével való kapcsolattartástól. Az apának nincs lehetősége arra, hogy ezt megakadályozza, ez ellen bírói úton fellépjen, és apaságának a megállapítását kérje. Mindez sérti a nő és a férfi családi kapcsolatokban való egyenjogúságának a követelményét. Sérelmezi emellett, hogy – hátrányos megkülönböztetést okozva – a vélelmezett apa viszont jogosult a saját érdekében pert indítani, még akkor is, ha ennek nyomán a gyermek apátlanná válik. A vér szerinti apával való kapcsolattartás a gyermek érdeke is – hangzik továbbá az érvelés –, e családi kötelék ugyanis erkölcsi, érzelmi és anyagi támogatást is jelent a gyermek számára. A gyermek a származását érintő titkolózást – esetleg később annak a felismerését, hogy az apjának tekintett személy valójában nem a vér szerinti apja – becsapásnak tekintheti, és az benne törést is okozhat. Bár a gyermeknek magának lehetősége van a nagykorúvá válását követő egy éven belül az apasági vélelem megtámadására, az apa-gyermek kapcsolat helyreállíthatósága ekkor már kérdéses.

- [5] Az indítványozó szerint mindezek alapján a Ptk. 4:109. § (1) bekezdése a) sérti a nők és férfiak közötti egyenjogúság követelményét [Alaptörvény XV. cikk (3) bekezdés]; b) hátrányos megkülönböztetést alkalmaz az apasági vélelem megtámadására nem jogosult vér szerinti apa és az ilyen jogosultsággal rendelkező vélelmezett apa között [Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdés]; c) nem egyeztethető össze az Alaptörvénynek a jogérvényesítés lehetőségét biztosító 25. cikk (2) bekezdés a) pontjával; végezetül pedig d) sérti a gyermek és szülő közötti kapcsolattartást, ebből következően pedig a család mint a társadalom alapegysége integritását [Alaptörvény L) cikk (1) bekezdés].

II.

- [6] 1. Az Alaptörvény érintett, az indítvány elbírálásakor hatályos rendelkezései:

„L) cikk (1) Magyarország védi a házasság intézményét mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony.”

„XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

[...]

(3) A nők és a férfiak egyenjogúak.”

„25. cikk (2) A bíróság dönt büntetőügyben, magánjogi jogvitában, a közigazgatási határozatok törvényességéről, az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről, a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról és törvényben meghatározott egyéb ügyben.”

- [7] 2. A Ptk. támadott rendelkezése:

„4:109. § (1) Az apaság vélelmének megtámadására a vélelmezett apa, az anya, a gyermek, a gyermek halála után leszármazója jogosult.”

III.

- [8] Az Alkotmánybíróságnak az Abtv. 56. §-a alapján mindenképp azt kellett megvizsgálnia, hogy az alkotmányjogi panasz a befogadhatóság törvényi feltételeinek eleget tesz-e.
- [9] Előjáróban kell utalni arra, hogy az alapper felperese beadványát felülvizsgálati kérelemként a Kúriára nyújtotta be, ezért azt a Kúriának kellett volna elbírálnia. A Kúria végzése rendelkező részében foglaltaknak megfelelően az elsőfokú bíróság továbbította a beadványt az Alkotmánybíróságnak. Ez korántsem szokásos módja az indítványok érkezésének, mivel az Abtv. 53. § (2) bekezdése értelmében az alkotmányjogi panasz iránti indítványt az ügyben első fokon eljáró bíróságnál kell az Alkotmánybírósághoz címezve benyújtani. Következésképpen az Alkotmánybíróságnak az ügyfeleket megillető nyilatkozási elv alapján, és figyelemmel az Abtv., valamint az Ügyrend szabályaira, a beadványt vissza kellett volna utasítania. A jövőben ilyen helyzetre az arra meghatározott jogkövetkezményt kívánja alkalmazni. Ennek ellenére az Alkotmánybíróság jelen ügyben kivételesen érdemben foglalkozott a panasszal. Az érdemi elbírálást indokolta az a tény, hogy a beadvány

az Abtv. 30. § (1) bekezdésében meghatározott hatvan napon belül érkezett, valamint tartalmát tekintve kétség-telenül alkotmányjogi érvekre alapozott. Emellett az alapper felperese felhívásra az Abtv. szerinti formai kritériumoknak megfelelően kiegészítette immár alkotmányjogi panasznak nevezett beadványát.

- [10] Az indítványozó az alapul szolgáló polgári eljárás felperese, így érintettnek minősül, és alkotmányjogi panasz benyújtására indítványozói jogosultsággal rendelkezik, továbbá szabályszerű meghatalmazással igazolt jogi képviselővel jár el. A rendes jogorvoslattal nem támadható másodfokú végzésben alkalmazott jogszabályi rendelkezés az Abtv. 26. § (1) bekezdése alapján normakontrollra irányuló alkotmányjogi panasszal megtámadható.
- [11] Alkotmányjogi panasz az Abtv. 26. § (1) bekezdés a) pontja alapján Alaptörvényben biztosított jog sérelmére alapítható. E feltételnek a panasz csak részben felel meg, mivel az Alaptörvény indítványozó által hivatkozott L cikk (1) bekezdése és a 25. cikk (2) bekezdése [e cikk az indítvány benyújtását követően módosult: a magánjogi jogviták elbírálására vonatkozó előírás most is a 25. cikk (2) bekezdésében szerepel, de az jelenleg már nem tartalmaz pontokba szedett felsorolást] nem minősülnek az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogának {az Alaptörvény L cikk (1) bekezdése vonatkozásában lásd: 25/2019. (VII. 23.) AB határozat, Indokolás [25]; az Alaptörvény 25. cikk (2) bekezdése vonatkozásában vedd össze: 3334/2019. (XII. 6.) AB határozat, Indokolás [96]; 3198/2019. (VII. 16.) AB végzés, Indokolás [8]}. E tekintetben érdemi vizsgálatnak ezért nincs helye.
- [12] Megállapítható végezetül, hogy az indítvány eleget tesz a határozottság Abtv. 52. § (1b) bekezdésében felsorolt követelményeinek: a kérelem a) tartalmazza azt a törvényi rendelkezést, amely megállapítja az Alkotmánybíróság hatáskörét az indítvány elbírálására, továbbá azt, amely az indítványozó indítványozói jogosultságát megalapozza [Abtv. 26. § (1) bekezdés]; b) az eljárás megindításának indokait (a bíróság a sérelmezett jogszabályi rendelkezés alapján nem vizsgálta érdemben az indítványozó keresetét); c) az Alkotmánybíróság által vizsgálandó jogszabályi rendelkezést [Ptk. 4:109. § (1) bekezdés]; d) az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit [Alaptörvény XV. cikk (1) és (3) bekezdés]; e) indokolást arra nézve, hogy a sérelmezett jogszabályi előírás miért ellentétes az Alaptörvény megjelölt rendelkezéseivel, valamint f) kifejezett kérelmet arra, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg a támadott előírás alaptörvény-ellenességét és semmisítse meg azt.
- [13] Az Abtv. 29. §-a szerint az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés esetén fogadja be. E két feltétel alternatív jellegű, bármelyiknek a fennállása megalapozza a panasz befogadását {3/2013. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [30], illetve 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [18]}.
- [14] Az indítványozó által előadottak az Alkotmánybíróság megítélése szerint alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést vetnek fel: az apasági vélelem megdöntésének támadott szabálya – a megtámadásra jogosultak taxatív jellegű felsorolása – jelen ügyben akadályt képezi a vér szerinti apa és a gyermeke közötti jogi kapcsolat létrejöttének. Az Alkotmánybíróság mindeddig nem vizsgálta azt a kérdést, hogy e jogi helyzet milyen összefüggésben áll a hátrányos megkülönböztetés alaptörvényi tilalmával. Tekintettel továbbá arra, hogy a bíróság a támadott jogszabályi rendelkezésre hivatkozással nem vizsgálhatta érdemben az indítványozó keresetét, az ügy a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség kételyét is felveti.
- [15] Az Alkotmánybíróság mindezek alapján az alkotmányjogi panaszt – az Ügyrend 31. § (6) bekezdése alkalmazásával, a befogadási eljárás lefolytatásának mellőzésével – érdemben bírálta el.

IV.

- [16] Az indítvány nem megalapozott.
- [17] Az indítvány alapján az Alkotmánybíróságnak abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a támadott rendelkezés, amely kizárja, hogy a vér szerinti apa a házasságon alapuló apasági vélelmet keresettel megtámadja, sérti-e az egyenlőséghez való jogot: az indítványozó a vélelmezett apával való összehasonlításban az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésének, az anyával való összehasonlításban pedig az Alaptörvény XV. cikk (3) bekezdésének a sérelmét állította.
- [18] 1. Mindenekelőtt az apasági vélelemre és a vélelem megtámadására vonatkozó szabályozás áttekintésére került sor.
- [19] 1.1. A Ptk. Családjogi Könyve a rokonság, azon belül a leszármazáson alapuló rokoni kapcsolatok szabályozása körében foglalkozik az apai és az anyai jogállással. Azt a biológiai tény, hogy a gyermek anyja az őt világra

hozó nő, a jog oldaláról a hatályos Ptk.-beli szabályok is rögzítik [Ptk. 4:115. § (1) bekezdés], ez a tény jellemzően nem vitás. Az apai jogállás azonban – bár elsődlegesen a biológiai származás alapozza meg – nem feltétlenül vérségi kötelékre vezethető vissza. A Ptk. szerint apaságot keletkeztető jogi tény: a) a házassági kötelék, b) élettársak esetén emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárás, c) az apai elismerő nyilatkozat és d) a bírósági határozat (Ptk. 4:98. §). Az apasági vélelem az apa és a gyermek között jogi kapcsolatot hoz létre, és ha egyik vélelem sem áll fenn, az apai jogállás betöltetlen is maradhat vagy ún. képzelt apa is bejegyezhető a nyilvántartásba [a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. r.), 60–61. §]. Hangsúlyozandó azonban a szülői felügyelet gyakorlása, illetve az a kérdés, hogy az apa (az apának vélelmezett férfi) és a gyermek között a szülő-gyermek kapcsolat ténylegesen kialakul-e, túlmutat a családi jogállás tisztázásán, azon, hogy jogilag kit kell a gyermek apjának tekinteni.

- [20] A felsorolt vélelmek joghatásukban egyenértékűek, az apasági vélelem keletkezése szempontjából viszont a sorrendjüknek jelentősége van. A Ptk. az anya házassági kötelékét tekinti alapvélelemnek, tehát elsősorban az anya férje tekintendő jogilag apának. Ebben az esetben a vélelem keletkezése automatikus (törvényes vélelem), annak bekövetkezéséhez külön nyilatkozatra vagy eljárásra nincs szükség. Ezt követi az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárásban való részvétel, amely akkor keletkeztet apasági vélelmet, ha az anya nem él házassági kötelékben, de van élettársa, aki hozzájárult a reprodukciós eljáráshoz. Az apasági vélelem ehhez kapcsolódóan szintén automatikusan beáll. Amennyiben e két, említett vélelem egyike sem áll fenn, akkor a gyermekre vonatkozóan a szükséges hozzájárulás esetében apai elismerő nyilatkozat tehető. Végül pedig az apaság megállapítása érdekében pert lehet indítani, és ilyenkor a bírósági határozat keletkezteti az apaságot. A nemi érintkezés tényének vizsgálatára és az „összes körülmény gondos mérlegelésére” (e körben a vérségi kötelék bizonyítására) csak ebben a negyedik esetben, az apaság bírósági megállapítása esetében kerül sor.
- [21] A vélelmek sorrendisége azt is jelenti, hogy amennyiben egy előbb álló vélelem alapján az apai státuszt egy férfi betölti, akkor addig, amíg e vélelmet meg nem döntik, nem kerülhet sor a következő vélelem alapján az apai jogállás betöltésére. Így elkerülhető a kettős apaság. Tehát, ha például – mint jelen ügyben – az anya házasságban él, és a férj erre tekintettel az anya gyermeke tekintetében betölti az apai jogállást, akkor addig, amíg a férjjel szemben ez a vélelem fennáll, más férfi nem ismerheti el a gyermeket magáénak és pert sem indíthat az apai jogállása megállapítására.
- [22] Az apasági vélelem megdöntésére vonatkozó szabályok (Ptk. 4:107–114. §) szerint, ha az apaságot bíróság állapította meg, az apaság vélelmét – nyilvánvalóan arra tekintettel, hogy az orvostudomány fejlődésével az apaság kérdése ebben az eljárásban nagyfokú bizonyossággal megállapítható – egyáltalán nem lehet megtámadni, ha pedig a származás reprodukciós eljárás következménye, akkor csak abban az esetben, ha az anya férje vagy élettársa az eljáráshoz nem járult hozzá. Egyéb esetekben az apaság vélelmének megtámadására jogosult a) a vélelmezett apa; b) az anya (a gyámhatóság jóváhagyásával, kiskorú gyermekével együttesen); c) a gyermek, illetve a gyermek halála után leszármazója; d) az anya volt férje akkor, ha a vélelem alapján az anya újabb házasságban él, de ennek a vélelemnek a megdöntése esetén a volt férjet kellene apának tekinteni; e) az ügyész és a gyámhatóság azon az alapon, hogy az apai elismerő nyilatkozatot jogszabály megkerülése céljából tették. A jogszabály rendelkezik a perindítás személyességéről és a megtámadási határidőkről is. Eszerint a kiskorú gyermek és az anya a gyámhatóság hozzájárulásával a gyermek hároméves koráig indíthat pert, a többi jogosult pedig az apasági vélelem keletkezésétől számított egy évig. Ha a vélelmezett apa a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot tévedés, megtévesztés vagy jogellenes fenyegetés hatása alatt tette meg, a vélelem megdöntése iránt a tévedés, megtévesztés felismerésétől, jogellenes fenyegetés esetén a kényszerhelyzet megszűnésétől számított egy éven belül indíthat pert. Amennyiben pedig a perindításra a gyermek a nagykorúvá válásáig nem került sor, az ezt követő egy éven belül a gyermek önállóan jogosult a perindításra. Az, aki a megtámadás alapjául szolgáló tényről a rá megállapított határidő kezdete után szerzett tudomást, a tudomszerzéstől számított egy év alatt támadhatja meg az apaság vélelmét. Az apaság vélelmét megdöntő ítélet mindenkiel szemben hatályos. A jogszabály rendelkezik végezetül arról is, hogy ha a bíróság az apasági vélelem megdöntése iránti keresetnek helyt ad, indokolt esetben, kérelemre a gyermeket feljogosíthatja családi nevének további viselésére (akkor is, ha az apai jogállás betöltetlen marad és akkor is, ha az apai jogállást más tölti be); és azt a férfit, aki a gyermeket hosszabb időn keresztül a családjában a sajátjaként nevelte, feljogosíthatja a gyermekkel való kapcsolattartásra.

- [23] Az apasági vélelem megdöntésére irányuló eljárás esetében tehát az apai státusz valamely, a Ptk.-ban szabályozott okból betöltött (ennek hangsúlyozására azért van szükség, mert képzelt apa bejegyzése esetében az apai státusz szintén nem üres, de ilyenkor nincs szükség perindításra), és a származási per az érintett férfi apai jogállásának a megszüntetését célozza. A vélelem megdöntése esetében az apai jogállást később betöltheti más férfi, de az akár betöltetlen is maradhat.
- [24] 1.2. Az általános kereteken belül kifejezetten a vér szerinti vagy biológiai apának (feltételezett apának) az apai jogállás tisztázásával kapcsolatos jogosultságaira szűkítve a vizsgálat fókuszát, a szabályozás kapcsán a következők állapíthatók meg.
- [25] 1.2.1. Az apai jogállás betöltetlensége esetében a vér szerinti apa jogosult az apaság önkéntes elismerésére. Az apai státusz létrejötte azonban nem az apa egyoldalú elhatározásán múlik, annak teljes hatályúvá válásához szükséges az anyának, a kiskorú gyermek törvényes képviselőjének (ez lehet akár az anya is, illetve érdekelletét esetében helyette a gyámhatóság) és – ha a gyermek a tizennegyedik életévét betöltötte – a gyermeknek a hozzájárulása [Ptk. 4:101. § (1) és (5) bekezdés].
- [26] Az apa a szükséges hozzájárulások megtagadása ellenére is betöltheti a gyermek másik szülőjének a státuszát, mivel mindaddig, amíg az apai jogállás üres, pert indíthat az apaság bírósági megállapítása iránt [kivéve az a férfi, aki reprodukciós eljárás lefolytatásához ivarsejtet vagy embriónt adományozott, lásd: Ptk. 4:103. § (1) bekezdés, 4:104. § (3) bekezdés]. A biológiai apa érdekei tehát a jogszabály alapján ebben az esetben védettek.
- [27] 1.2.2. Amennyiben az apai jogállás betöltött (például az anya házassága miatt, vagy azért, mert a gyermeket egy másik férfi, aki nem a gyermek vér szerinti apja, a magáénak ismerte el), az anya-apa-gyermek viszony mellett a vélelmezett apa érdekeire és a gyermekkel való viszonyára is figyelemmel van a jogszabály.
- [28] Az egyik eset az apaság más férfi általi elismerése. A biológiai apa ez ellen nem léphet fel közvetlenül, a vélelmet nem támadhatja meg. Egyetlen kivétel van csak: ha az apaság bírósági megállapítása iránti per már folyamatban van, mert ilyenkor a Ptk. 4:101. § (6) bekezdése szerint a másik férfi által tett apai elismerő nyilatkozat csak akkor válik teljes hatályúvá, ha a per jogerős befejezésére az apaság megállapítása nélkül kerül sor. Emellett még két közvetett eszköz áll a vér szerinti apa rendelkezésére: egyrészt, ha az apai elismerő nyilatkozatot jogszabály megkerülése céljából tették, az ügyész és a gyámhatóság jogosult annak a megtámadására. Ez nem jelent jogosultságot a biológiai apának, de a vélelem megtámadását akár az ő fellépése alapján, az ő érdekében is kezdeményezhetik. Másrészt a vér szerinti apa – bár kérelmet nem nyújthat be gyám kirendelésére –, megkeresheti a gyámhivalt, hogy rendeljen ki hivatalból eseti gyámot a gyermek törvényes képviselőjének ellátására a származási per megindításához. A gyermek ugyanis jogosult az apasági vélelem megtámadására. A gyámhivatal a „származási per megindításához vizsgálja, hogy a származás kiderítése a gyermek érdekében áll-e” [Korm. r. 64. § (1) és (4) bekezdés].
- [29] A másik eset az, ha az apaság vélelme az anya házassága alapján áll fenn: az anya a gyermek fogamzási idejének kezdetétől a gyermek születéséig eltelt idő vagy annak legalább egy része alatt házassági kötelékben állt, tehát praktikusán a fogamzási időben már házas volt, vagy ezután, de még a gyermek megszületése előtt házasságot kötött. Az előző esettel szemben ilyenkor a Ptk. maga egyáltalán nem ismeri el, hogy a gyermek biológiai apjának az érdeke védelemre szorulhat. Az apasági vélelmek sorrendisége miatt apai elismerő nyilatkozat megtételére vagy az apaság bírósági megállapítása iránti per indítására csak akkor lenne lehetősége a biológiai apának, ha előbb a fennálló apasági vélelem megdőlné, ennek a megtámadására azonban a Ptk. 4:109. § (1) bekezdése alapján nincs jogosultsága. (Speciális helyzetet szabályoz a Ptk. 4:114. §-a, amikor a vélelmezett apa, az anya és a biológiai apa közösen, akarategységben kérik a bíróságtól annak a megállapítását, hogy a gyermeknek nem az anya férje vagy volt férje az apja. Ez azonban nem nyújt megoldást arra az esetre, ha az anya és a férj bármely okból nem támogatják a vér szerinti apa apaságának az elismerését.) A vér szerinti apa ebben az esetben csak az eseti gyám kirendelése útján érheti el közvetett módon a perindítást [Korm. r. 64. § (1) és (4) bekezdés].
- [30] 1.2.3. Az idézett előírások alapján megállapítható, hogy a jogalkotó a gyermek érdekének az elsődlegességéből kiindulva a gyermek, az anya, a jogilag apai státuszban lévő, vélelmezett apa, illetve a gyermek biológiai (vagy feltételezett) apjának az érdeke közötti kényes egyensúly megtalálására törekedett. Adott esetben azonban akár

a gyermeki érdekek – a gyermek stabil családban való nevelkedéséhez és a vérségi származás tisztázásához fűződő érdeke – is szembekerülhetnek egymással.

- [31] 2. Az Alkotmánybíróság a következőkben összefoglalta az Alaptörvény XV. cikkével összefüggő gyakorlatának jelen ügy eldöntése szempontjából jelentőséggel bíró elemeit.
- [32] Az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdés első mondatának (amely szerint „[a] törvény előtt mindenki egyenlő”) pozitív irányú megközelítést tartalmazó egyenlőségi klauzulája és a (2) bekezdés szerinti hátrányos megkülönböztetés tilalma (negatív irányú megközelítés, amely az alapjogok tekintetében és egyúttal védett tulajdonság alapján tett különbségtételt tiltja) az egyenlőséghez, egyenlő bánásmódhoz való jog két, szorosan összetartozó aspektusát jelentik. A (3) bekezdés ezt követően külön is kiemeli a férfiak és nők egyenjogúságát, megtiltva a nemi alapon történő különbségtételt. A (4) bekezdés általánosságban az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkóztatás védelméről szól, e rendelkezés értelmében az egyenlőség tartalmi megvalósulását szolgáló, az esélyegyenlőtlenség felszámolása érdekében tett pozitív megkülönböztetés megengedett. Végezetül az (5) bekezdés kiemel néhány konkrétan nevesített, különleges gondoskodásra szoruló és külön védelmet igénylő társadalmi csoportot (családok, gyermekek, nők, idősek és fogyatékkal élők).
- [33] A XV. cikk (1)–(3) bekezdései tilalmat és jogosultságot is jelentenek egyben, ezzel szemben a (4)–(5) bekezdések állami intézményvédelmi, szabályozási, intézkedési kötelezettségeket rögzítenek, „[e] klauzulák elsősorban államcélakat fogalmaznak meg, tehát elsődleges címzettjei állami szervek” {3001/2016. (I. 15.) AB határozat, Indokolás [44]}. „Az intézkedések meghozatala az Alaptörvény XV. cikk (4) és (5) bekezdéseiből fakadó állami kötelezettség. [...] A segítség és védelem hangsúlyozása azt jelenti, hogy az állam nemcsak az egyébként az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdéséből fakadó alapjog-védelmi köteletségének kell, hogy eleget tegyen, hanem az esélyegyenlőség érdekében további intézkedések megtételére is köteles.” {40/2012. (XII. 6.) AB határozat, Indokolás [57]} E kötelezettség azonban – szemben az Alaptörvény XV. cikk (1)–(3) bekezdésében garantált jogokkal – az érintettek részéről nem kikényszeríthető {vesd össze: 3127/2015. (VII. 9.) AB határozat, Indokolás [24]; 3001/2016. (I. 15.) AB határozat, Indokolás [43]–[44]}.
- [34] Mindezek alapján a törvény előtti egyenlőség a magyar alkotmányos rendszer jellegadó alapértéke, amely az egész jogrendszert átható általános követelményként jelenik meg, és nem kötődik az életviszonyok tartalmilag egyértelműen körülhatárolható köréhez. Az egyenlőségből származó legalapvetőbb követelmény, alkotmányosan védett igény, hogy a releváns szempontból hasonló eseteket hasonlóan kezeljék, a különbözőket pedig különbözőképpen. Mindez nem jelenti a megszerezhető jogok terjedelmének teljes azonosságát, azt azonban mindenképpen, hogy a jogok nem oszthatók el önkényes kritériumok alapján.
- [35] Az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése alapján valamely megkülönböztetés alaptörvény-ellenessége akkor állapítható meg, ha a jogszabály alkotmányos indok nélkül tesz különbséget a szabályozás szempontjából egymással összehasonlítható helyzetben lévő – homogén csoportba tartozó – jogalanyok között {lásd: 42/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [28]; lásd legutóbb: 3002/2019. (I. 7.) AB határozat, Indokolás [39]}. Alkotmányjogi szempontból a különbségtétel akkor aggályos, ha a megkülönböztetésnek nincs tárgyilagos mérlegelés szerint észszerű indoka, vagyis az önkényes {lásd pl.: 3009/2012. (VI. 21.) AB határozat, Indokolás [54]; 43/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [41]; 14/2014. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [32]; 32/2015. (XI. 19.) AB határozat, Indokolás [80]}. Elsősorban tehát az a kérdés, hogy fennáll-e a korlátozás (fennáll-e megkülönböztetés, eltérő-e a bánásmód; az eltérő bánásmód hátrányos-e az érintettnek; az érintettek összehasonlítható helyzetben vannak-e, tehát a megkülönböztetés homogén csoportba tartozó személyek között áll-e fenn). Ezután azt kell megvizsgálni, hogy az eltérő bánásmód a vonatkozó alkotmányjogi mérce alkalmazásával igazolható-e.
- [36] Mivel az Alaptörvény XV. cikk (3) bekezdése az (1) bekezdésbe foglalt egyenlőségi szabály egyik speciális, nevesített esete, ennek vizsgálatakor a fentiek megfelelően irányadók.
- [37] 3. Jelen ügyre vonatkoztatva mindezt az Alkotmánybíróság először a vélelmezett apa és a vér szerinti (feltételezett) apa között a származási per megindítására vonatkozó joggal összefüggésben állított különbségtételt vizsgálta meg.
- [38] 3.1. Megállapítható, hogy az indítványozó által állított különbségtétel fennáll: házasságon alapuló apasági vélelem esetében a vélelmezett apa jogosult megindítania az apaság vélelmének megdöntésére irányuló pert. Ezzel szemben a vér szerinti apa ugyanezen vélelmet nem támadhatja meg, közvetlenül nem indíthat eljárást a másik

férfi apasága tekintetében fennálló, házasságon alapuló vélelem megdöntése céljából, holott ez előfeltétele a saját apasága megállapíthatóságának.

- [39] A vélelmezett apa tehát érvényesíteni tudja azt az érdekét, hogy a gyermekkel kapcsolatos jogait és kötelezettségeit a biológiai származás alapozza meg, és a vérségi kötelék hiánya esetében a gyermekkel fennálló jogi kötelék megszüntetését az előírt perindítási határidőt betartva el tudja érni. A perindításhoz nem szükséges semmilyen engedélyt vagy hozzájárulást beszereznie. A vér szerinti apa hátránya ehhez képest abban áll, hogy a vélelmezett apával ellentétben közvetlenül a bíróságnál nem kezdeményezheti az apai jogállás tisztázását és ezzel összefüggésben saját apasága jogi elismerését, még akkor sem, ha a biológiai származás ténye egyébként bizonyított. Így pedig el van zárva annak a lehetőségétől is, hogy a gyermekével jogilag rendezett módon kapcsolatot tartson. A gyámhatóság megkeresése eseti gyám hivatalból történő kirendelése és a származási pernek a gyám által történő megindítása céljából aligha egyenértékű a származási per közvetlenül történő megindításának a lehetőségével. A gyámhivatalnak ugyanis mérlegelési joga van a gyámrendelés tekintetében. Ilyen, az eljárásba beépített „szűrő” a vélelmezett apa vonatkozásában nem áll fenn.
- [40] A perindítás célja a vélelmezett apa és a biológiai (feltételezett) apa esetében is elvi szempontból azonos: az apai jogállás vérségi alapon történő tisztázása, bizonyosság szerzése az tényleges apaságról. Ebből a speciális szempontból a vélelmezett és a biológiai (feltételezett) apa összehasonlítható helyzetben vannak.
- [41] 3.2. Az Alkotmánybíróság a továbbiakban a megkülönböztetés alkotmányjogi szempontból történő igazolhatóságát – észszerűségét – vizsgálta meg, ennek során a szükséges mértékig feltárta az érintett alapjogok – ideértve az emberi méltósághoz való jog {Alaptörvény II. cikk, a határozat indokolásának IV/3.2.1. pontja (Indokolás [44] és köv.)}, magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog {Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés, a határozat indokolásának IV/3.2.2. pontja (Indokolás [51] és köv.)}, valamint a gyermeknek a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való joga {Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés, a határozat indokolásának IV/3.2.3. pontja (Indokolás [57] és köv.)} – tartalmát.
- [42] Kiemelendő ezzel összefüggésben, hogy az Alkotmánybíróság korábban, az Alkotmány hatálya alatt már több alkalommal foglalkozott az apasági vélelem jogintézményével és az annak megtámadhatóságára vonatkozó egyes szabályok alkotmányosságával [57/1991. (XI. 8.) AB határozat és 879/B/1992. AB határozat a törvényes képviselő perindítási jogáról; 982/B/1998. AB határozat a vélelem megtámadásának határidőhöz kötéséről; 1196/B/2008. AB határozat a házasságon alapuló apasági vélelem anya általi megtámadhatatlanságának kérdéséről; 340/E/2006. AB határozat a szülői jogállás megszerzése, valamint a férfiak és a nők egyenlőségének összefüggéséről]. E határozatok az emberi méltósághoz való jogot, a törvény előtti egyenlőséget, a férfiak és a nők egyenjogúságát garantáló alkotmányi rendelkezésekre, valamint a gyermeknek a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát előíró szabályra támaszkodtak. Bár kifejezetten azt a kérdést, hogy alkotmányos-e az állított vér szerinti apa keresetindítási jogának a hiánya, a szóban forgó döntések nem vizsgálták, számos, a jelen ügy eldöntése szempontjából releváns megállapítást tettek.
- [43] Az Alaptörvény hatálybalépését követően – kifejezetten a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatban (Indokolás [27]–[34]) rögzített szempontok figyelembevételével és arra való hivatkozással – hozott, a korábbi gyakorlatot megerősítő határozatok alapján {az emberi méltósághoz való jog tekintetében lásd: 24/2014. (VII. 22.) AB határozat, [129]–[130]; a törvény előtti egyenlőség tekintetében lásd: 8/2019. (III. 22.) AB határozat, Indokolás [21]; a férfiak és a nők egyenjogúságát érintően lásd: 17/2014. (V. 30.) AB határozat, Indokolás [15]–[16]; a gyermeknek a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát illetően lásd: 3018/2016. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [33]} nincs akadálya annak, hogy az Alkotmánybíróság a jelen ügyben vizsgálendő alkotmányjogi kérdések kapcsán támaszkodjon a korábban kidolgozott érvekre és alkotmányossági összefüggésekre.
- [44] 3.2.1. A származás kiderítéséhez való jog (Alaptörvény II. cikk)
- [45] Az apai jogállást keletkeztető vélelmek esetében – az apaság bírói megállapításának esetét kivéve – a nemi érintkezés, illetve a származás tényét nem kell igazolni vagy bizonyítani. A vélelem a tényleges vérségi kötelék fennállásától függetlenül hoz létre jogokkal és kötelezettségekkel járó jogi kapcsolatot a gyermek és az apa között. Indokolt ezért, hogy a jog ne kezelje megdönthetetlenként az apasági vélelmeket, biztosítva ezzel az apának és a gyermeknek is a tényleges vérségi származás kiderítésének a lehetőségét.

- [46] Az Alkotmánybíróság gyakorlatát alapul véve az anyává, illetve apává válás folyamata hozzátartozik az önazonosságához {vesd össze: 3172/2017. (VII. 14.) AB határozat, Indokolás [23]}, és pozitív értelemben a vérségi származás kiderítése, illetőleg negatív értelemben az arra vonatkozó törvényi vélelem vitatása, kétségbevonása ezen túlmenően is mindenkinek a legszemélyesebb joga [57/1991. (XI. 8.) AB határozat, ABH 1991, 272, 278]. Amint arra a 3371/2019. (XII. 16.) AB végzés is rámutatott „[a]z Alkotmánybíróság [...] az emberi méltósághoz való jog alapján biztosít alkotmányos védelmet az önazonosságához, a személyiség integritásához (erkölcsi integritáshoz) való jognak vagy az önrendelkezés jogának, külön is nevesítve és alapjogi minőségre emelve többek között a vérségi származás kiderítéséhez való jogot [57/1991. (XI. 8.) AB határozat, ABH 1991, 272, 279]. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint az általános személyiségi jog tartalmi eleme tehát az önazonosságához való jog” (Indokolás [14]).
- [47] A nemzetközi dokumentumok és a gyakorlat elsősorban a gyermek oldaláról közelítik meg ezt a kérdést. A gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény (kihirdette: 1991. évi LXIV. törvény) 7. cikke szerint például kimondja, hogy a gyermeknek joga van ahhoz, hogy lehetőség szerint ismerje szüleit, valamint ahhoz, hogy ezek neveljék. Ezzel összhangban „[a] vérségi származás kiderítéséhez fűződő jogot az Alkotmánybíróság jellemzően a gyermeki jogok perspektívájából vizsgálta, és rögzítette, hogy a jogilag elismert apaság és a biológiai származás ténye nem mindig esik egybe, joghatások a jogilag elismert apasághoz kötődnek (1196/B/2008. AB határozat, ABH 2009, 2403, 2406). Az egyéniség kialakulása, megtalálása során nagy jelentőséggel bír a származás, amely a személyiség részeként fontos támpontot nyújt az egyéniség fejlődéséhez és megtalálásához.” {3371/2019. (XII. 16.) AB végzés, Indokolás [15]–[16]}
- [48] A származás kiderítésének az igénye azonban éppúgy felmerülhet a (vélelmezett vagy vér szerinti) apa oldalán is: „A vérségi származáshoz való jog [...] két pólusú jog, egyik pólusán a gyermek, a másikon a szülő, az alkotmányjogi panasszal érintett esetben az apa áll. Az Alkotmánybíróság a vérségi származáshoz való jog apai pólusát vizsgálva osztja a német Szövetségi Alkotmánybíróság azon megközelítését, miszerint »[a] gyermek személyiségi jogán alapuló, származása megismeréséhez való jogához hasonlóan, a férfi önazonosságát is érinti azon szándéka, hogy megtudja, egy gyermek tőle származik-e. Mindez érinti azt a lehetőséget is, hogy individuumként nem csak szociális, hanem genetikai kapcsolatban is álljon másokkal, [...]« [BVerfGE 108, 82 (105)]. [...] [A]z önazonosságához való jog normatív tartalma kiterjed a biológiai apának a gyermekei származásának megismeréséhez fűződő jogára is, azaz arra, hogy tudja, mely gyermek származik tőle. [...] [A]z egyén személyiségének kibontakozásához és egészséges fejlődéséhez elengedhetetlen a vérségi származás ismerete.” {3371/2019. (XII. 16.) AB végzés, Indokolás [16]–[18]}
- [49] Az Alkotmánybíróság e körben – mivel gyakorlata szerint „az alapjogok érvényesülésének minimális mércéjeként fogadja el a nemzetközi jogvédelmi mechanizmusok által biztosított jogvédelmi szintet” {13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [33], vesd össze még: 36/2013. (XII. 5.) AB határozat, Indokolás [28]; 13/2019. (IV. 8.) AB határozat, Indokolás [24]} – figyelemmel volt az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4. napján aláírt Egyezmény (a továbbiakban: EJEE) alapján az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) által kialakított értelmezési keretre is. Az apának a származás megismeréséhez való jogát az EJEB szintén védelem alá helyezi, és azt az EJE 8. cikke részeként kezeli (az emberi méltósághoz való jogot az EJE nem tartalmazza): „A 8. cikk nemcsak a »családi életet«, hanem a »magánéletet« is védelemben részesíti. Az apaság megállapításával vagy megtámadásával kapcsolatos eljárás az érintett férfi 8. cikk szerinti értelemben vett magánéletét érinti, amely az egyén személyes identitásának fontos aspektusait foglalja magában” [lásd például: EJEB *Tóth Krisztián Barnabás kontra Magyarország* (48494/06), 2013. február 12., 28. bekezdés].
- [50] Összefoglalva a fentieket: a származás mint a személy identitásának, önazonosságának alapvető meghatározója, az emberi méltósághoz való jog (Alaptörvény II. cikk) védelmi körébe tartozik, amellett, hogy a szülő-gyermek viszonyt mint a családi kapcsolat alapját az Alaptörvény L) cikk (1) bekezdése is védelemben részesíti a házasság mellett. Alapjogi szempontból a vérségi származás kiderítéséhez való jog a gyermek mellett megilleti a vélelmezett és a vér szerinti (feltételezett) apát is az emberi méltósághoz való jog (Alaptörvény II. cikk) alapján.
- [51] 3.2.2. A magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog [Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés]
- [52] Amennyiben az érintett személyek érdekei és céljai azonosak (ideális esetben például a vélelmezett apa maga is szabadulni kíván az apai státuszából, egyidejűleg pedig a biológiai apa az anyával és a gyermekkel egyetér-

tésben be kívánja tölteni azt), akkor a jogi helyzetet pusztán hozzá kell igazítani ehhez az akarategységhez. A valóság azonban ennél komplexebb és bonyolultabb helyzeteket eredményez, ahol a vérségi köteléken kívül és attól függetlenül létező – adott esetben akár már hosszabb ideje fennálló – családi, érzelmi viszonyok érdek-konfliktust okozhatnak a biológiai apa, az anya, a gyermek és a vélelmezett apa viszonylatában.

- [53] Az Alaptörvény a származás kiderítéséhez való jognak nem ad feltétlen elsőbbséget. Egyrészt az Alaptörvény L) cikk (1) bekezdése szerint a családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. Az Alaptörvény a vérségi kapcsolatra történő utalás nélkül részesíti védelemben a szülő-gyermek viszonyt mint a családi kapcsolat alapját (ezért nincs különbség például a vér szerinti és az örökbefogadott gyermek jogállása között). Másrészt az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése garantálja a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogot is. Az apasági vélelem a családi jogállás rendezésére szolgál, amelynek a léte és stabilitása önmagában is érték, részét képezi a gyermek Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdésében elismert megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való alapjogának {kifejtve a határozat indokolásának IV/3.2.3. pontjában (Indokolás [57] és köv.)}. Továbbá ez ad alapot és jogi keretet a vélelem elsődleges céljának, amely a gyermek családban való nevelkedése, illetve tényleges családi gondoskodáshoz való jogának a biztosítása. A „családi élet” a vizsgált kontextusban a tartós, kiegyensúlyozott, *de facto* szülő-gyermek kapcsolatot jelenti. Nem változtat ezen az sem, hogy a vélelmezett apa és/vagy a gyermek a vérségi kötelék hiányáról egyébként tudott-e vagy sem.
- [54] Kérdésként felmerül, hogy a vér szerinti apa is hivatkozhat-e a családi élet tiszteletben tartásához való jogra akkor, ha más férfi tekintetében áll fenn apasági vélelem.
- [55] Az EJEB által kialakított gyakorlat szerint, ha a vér szerinti apa és a gyermek között a tényleges szülő-gyermek kapcsolat kialakult, akkor a családi élet védelmére való hivatkozás a vélelem ellenére megalapozott [EJEB *Kroon és mások kontra Hollandia* (18535/91), 1994. október 27.]. Ugyanakkor a természetes szülő és a gyermek közötti biológiai rokonság önmagában, a szoros személyi kapcsolat fennállását jelző további jogi vagy ténybeli elemek hiányában nem elegendő a 8. cikk alapján a családi életnek biztosított védelem felhívására [EJEB *Anayo kontra Németország* (20578/07), 2010. december 21., 56. bekezdés; EJEB *Tóth Krisztián Barnabás kontra Magyarország* (48494/06), 2013. február 12., 27. bekezdés). Kivételesen viszont a kialakítani kívánt családi élet („*intended family life*”) is a 8. cikk hatálya alá eshet, nevezetesen olyan esetekben, amikor az a tény, hogy a családi élet még nem került kialakításra, nem róható a kérelmező terhére. Különösen, ha a körülmények indokolják, akkor a családi életnek ki kell terjednie azon potenciális kapcsolatra is, ami a házasságon kívül született gyermek és a természetes apa között kifejlődhet. Azok a faktorok, amelyek a szoros személyes kapcsolat valós, gyakorlati fennállásának megállapítása szempontjából ilyen esetekben relevánsak, magukban foglalják a természetes szülők közötti kapcsolat jellegét, valamint az apa gyermek iránti, illetve gyermekkel szembeni, a születést megelőző és azt követő, bizonyítható érdeklődését és elkötelezettségét [EJEB *Anayo kontra Németország* (20578/07), 2010. december 21., 57. bekezdés; EJEB *Tóth Krisztián Barnabás kontra Magyarország* (48494/06), 2013. február 12., 27. bekezdés).
- [56] Az ügy körülményeitől függően tehát a vélelmezett és a vér szerinti apa is felhívhatja jogai védelmében az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdését.
- [57] 3.2.3. A gyermek joga a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés]
- [58] A gyermek védelmének alaptörvényi biztosítékát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése akként fogalmazza meg, hogy minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. Ennek a védelemnek és gondoskodásnak a megvalósítása a család, az állam és a társadalom kötelessége is (vesd össze: 982/B/1998. AB határozat, ABH 2006, 1153, 1154–1155). Az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdéséből csak a gyermeknek a tényleges családi gondoskodáshoz való jogosultsága következik, nem lehet azonban úgy értelmezni ezt a rendelkezést, hogy az tartalmazza a gyermeknek a vérségi családba – jogi értelemben való – tartozáshoz való jogát is [lásd hasonlóan: 57/1991. (XI. 8.) AB határozat, ABH 1991, 272, 278]. A család kölcsönös gondoskodáson alapuló, tartós érzelmi és gazdasági életközösség {43/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [43]}, ez viszont nemcsak a vérségi családokra igaz. A gyermeknek nemcsak a vér szerinti szülei tudják megadni a számára szükséges stabil családi háttérrel, védelmet és gondoskodást. „Az alkotmányos gyermekvédelem családi védelmi eleme [...] egyaránt megvalósulhat a vérségi és a nem vérségi, azaz »csak« szociológiai és jogi értelemben vett családon belül, ennek megfelelően az utóbbi esetben olyan családban is, ahol az apai státusz anélkül alapul az apaság [...] vélelmén, hogy az egyúttal egybeesne

az objektív biológiai igazsággal. A családfogalom gyermekvédelem szempontjából történő ilyen tág értelmezése azért is indokolt, mert a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődését gyakran éppen a fennálló szociológiai és jogi értelemben vett családi háttér megbolygatása, nyilvános megkérdőjelezése befolyásolható hátrányosan.” (982/B/1998. AB határozat, ABH 2006, 1153, 1155) A vélelmezett apával fennálló jogi és *de facto* kapcsolatra tekintettel a vér szerinti apával való *de facto* kapcsolat kialakítása avagy fenntartása tehát nem mindig áll a gyermek érdekében.

- [59] Nem szükségszerű azonban, hogy a vér szerinti apa megjelenése feltétlenül ellentétes legyen a gyermek érdekében. Előfordulhat, hogy éppen az apasági vélelem megdöntése és a biológiai apa szülői státuszba kerülése szolgálja azt jobban. Függ ez egyrészt attól, hogy az apasági vélelem pusztán a családi státusz rendezettségét szolgálja-e avagy ténylegesen szülő-gyermek kapcsolat alapjaként is szolgál [vesd össze például: EJEB *Znamenskaya kontra Oroszország* (77785/01), 2005. június 2.; EJEB *Schneider kontra Németország* (17080/07), 2011. szeptember 15.]. Továbbá attól is, hogy az apasági vélelem esetleg a gyermek és a biológiai apa között *de facto* már kialakult – és az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése által védett – szülő-gyermek kapcsolat fenntartását akadályozza-e {vesd össze: 3371/2019. (XII. 16.) AB végzés, Indokolás [18]; Kroon és mások kontra Hollandia (18535/91), 1994. október 27.}
- [60] Összefoglalva a fentieket: amennyiben az apai jogállás házasságon alapuló apasági vélelem alapján betöltött, akkor – tényállástól függően – a vér szerinti (feltételezett) apa alkotmányjogi értelemben a származás megismeréséhez, kiderítéséhez (Alaptörvény II. cikk) való jog mellett a családi élet tiszteletben tartásához való jogra [Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés] is hivatkozhat. Ezzel pedig szemben állhat adott esetben a vélelmezett apának a családi élet tiszteletben tartásához való joga [Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés]. Elsődlegesen azonban a gyermeknek a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogára kell tekintettel lenni [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés]. Az alapjogi szempontokon túl mindezt keretbe foglalja az Alaptörvény L) cikk (1) bekezdése, amely úgy rendelkezik, hogy a családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony.
- [61] 3.3. A hatályos jogszabályi rendelkezések a vér szerinti apa számára nem teszik lehetővé, hogy a származás kiderítéséhez való alapvető jogát bíróság előtt közvetlenül érvényesítse, mivel a Ptk. 4:109. § (1) bekezdése – a vélelmezett apával szemben – neki nem adja meg az apasági vélelem megtámadásának a lehetőségét. A vér szerinti apának csak arra van lehetősége, hogy a Korm. r. alapján eseti gyám kirendelése és ezen keresztül a származási per megindítása céljából megkeresse a gyámhatóságot [Korm. r. 64. § (1) bekezdés]. A gyámhatósági eljárásban a vér szerinti apa közvetlenül érintett személyként ügyfélnek minősül, és a gyámhatóság döntését a bíróság előtt megtámadhatja [vesd össze például: EJEB *Tóth Krisztián Barnabás kontra Magyarország* (48494/06), 2013. február 12. ítélet alapjául szolgáló bírósági eljárás; a Legfelsőbb Bíróság Kfv.II.39.116/2007/10. számú ítélete]. Tehát, míg az alapvető jogok védelme a vélelmezett apa esetében közvetlenül, addig a vér szerinti apa vonatkozásában közvetett módon biztosított. E különbségtétel észszerűségét vizsgálva – figyelemmel a jelen határozat indokolásának IV/3.2. pontjában (Indokolás [41] és köv.) részletezettekre is – az Alkotmánybíróság az alábbi következtetésekre jutott.
- [62] A vélelmezett apa esetében az apasági vélelem megdöntésére irányuló, közvetlen keresetindítás lehetőségét az indokolja, hogy a vélelem keletkezése a törvény rendelkezései alapján automatikus, ahhoz egyáltalán nem szükséges a származás tényének a bizonyítása. Az apasági vélelem azonban nemcsak jogokat, hanem kötelezettségeket is keletkeztet. Éppen ezért, ha a vérségi kapcsolat hiányzik, és a férj sem kívánja a vélelem ennek ellenére történő fenntartását, lehetőséget kell adni számára annak megfelelő határidőben való megtámadására. Az apasági vélelem – mint a jogi értelemben vett családi kapcsolat – mindenáron és minden körülmények között történő kényszerű fenntartása ellenétes lenne e jogintézmény rendeltetésével. A megtámadási határidő a gyermek érdekeinek és alapvető jogainak a védelmére hivatott, mások alapvető jogát azonban a vélelmezett apának a saját apai státusza megszüntetését célzó keresetindítása nem érinti.
- [63] Ezzel szemben, ha a vér szerinti apa be kívánja tölteni az apai státuszt, akkor a perindítás kívülről történő beavatkozást jelent egy jogilag létező, és – ha sem a vélelmezett apa, sem az anya nem támadja meg a vélelmet – adott esetben akár ténylegesen is funkcionáló családi kapcsolatba, amelynek fenntartása kifejezetten a gyermek alapjoggal védett alapvető érdeke. Mindazonáltal a vér szerinti apa származás megismeréséhez való joga az emberi méltóság részeként alapvető jog, ezért értelemszerűen az sem hagyható figyelmen kívül. Azonban ebben az esetben – a vélelmezett apa keresetindításától eltérően – a konkrét ügy tényeinek és körülményeinek a figyelembe vételével történő valódi érdekösszemérésre van szükség. A közvetlen perindítás a hatályos

szabályok szerint erre nem adna lehetőséget: az apaság vélelmének a megdöntésére irányuló perben a bíróság kizárólag a gyermek származását vizsgálhatja, az eljárásban nem szempont a gyermek vagy a vélelmezett apa érdeke, az, hogy a konkrét eset körülményei alapján az apasági vélelem további fenntartása, avagy éppen annak a megdöntése szolgálná jobban az alapvető jogok – elsősorban a gyermek alapvető jogainak – védelmét.

- [64] A vér szerinti apa – mint a jogilag létező családba kívülről beavatkozó személy – és más érintettek érdekeinek az összemérését tehát még a származási per megindítása előtt kell elvégezni. Ezt szolgálja a hatályos szabályok szerint az eseti gyám kirendelésére irányuló gyámhatósági eljárás. A jelenlegi rendszerben a gyámhatóság az a szakigazgatási szerv, amely – bírósági kontroll mellett – a vér szerinti apa jogait is mérlegre téve eldönti, hogy indokolt-e a gyermek érdekében a perindítás, amely per eredményeként végső fokon a házastárs törvényen alapuló apaságának vélelme megdőlhét. A gyámhatóság a vér szerinti apa kérelmére köteles határozatot hozni a gyám kirendeléséről vagy annak megtagadásáról, amely döntés bíróság előtt megtámadható. Az ügy alapjogi érintettsége miatt a gyámhatóság eljárásával szemben az Abtv. 46. § (3) bekezdése szerinti alkotmányos követelmény, hogy a gyámhatóság a Korm. r. 64. § (4) bekezdése alapján („a származás kiderítése a gyermek [...] érdekében áll-e”) komplex, a vér szerinti és a vélelmezett apa, valamint a gyermek alapvető jogaira együttesen kiterjedő vizsgálatot és érdekösszemérést folytasson. A hatóság tényállásmegállapítási kötelezettsége körében szükség esetén a felek nyilatkozata mellett széleskörű bizonyítást is fel kell vegyen arra nézve, hogy a vér szerinti apa elkötelezettsége, a kialakult, adott esetben a stabil, kiegyensúlyozott házasság keretei közti családi viszonyok megbontása indokolt-e, a gyermek érdekében áll-e (vesd össze például: a Kúria Kfv.II.37.216/2016/20. számú ítélete). Az alapvető jogok érintettsége, és amiatt, hogy a vér szerinti apa közvetlenül nem indíthat pert, csak közvetetten, a gyámhatóságon keresztül, a hatóságnak különös gondossággal kell eljárnia a gyámrendelésről való döntéshozatal során. A gyámhatósági döntést felülvizsgáló bíróságnak is hasonló gondossággal szükséges eljárnia. Az Alkotmánybíróság alkotmányjogi panasz eljárásban, konkrét indítvány alapján felülvizsgálhatja majd, hogy a jogalkalmazás összhangban van-e az Alaptörvénnyel.
- [65] A Ptk. 4:109. § (1) bekezdésében megjelenő különbségtételnek a fentiek szerint alkotmányosan megengedett, legitim célja van, mégpedig az, hogy az apai státuszt jogi értelemben betöltő, vélelmezett apa és a gyermek közötti *de iure* és *de facto* kapcsolatra, valamint a gyermeknek a családi viszonyok rendezettségéhez és stabilitásához fűződő érdekére tekintettel a családi jogállás kívülről történő megkérdőjelezhetősége szűk körre legyen szorítva. Mindaddig, amíg az apasági vélelem a rendeltetését betölti, és a gyermeknek az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése által garantált védelemhez és gondoskodáshoz való jogát biztosítja, az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése és L cikk (1) bekezdése figyelembevételével észszerű, hogy egy családon kívüli személy egyoldalú elhatározással, a fennálló apasági vélelem megtámadására ne lehessen közvetlenül jogosult. A támadott előírás – a Korm. r.-nek az eseti gyám kirendelésével összefüggő, a gyermek érdekeinek a származási per megindítását megelőző mérlegelését előíró rendelkezéseire is tekintettel – e cél elérésére alkalmas.
- [66] Megjegyzi az Alkotmánybíróság, hogy az EJB gyakorlata szerint az EJEE 8. cikkéből sem következik, hogy a vér szerinti apa minden körülmények között jogosult lenne megtámadni a más férfi tekintetében fennálló apasági vélelmet [EJB *Kautzor kontra Németország* (23338/09), 2012. március 22., 91. bekezdés]. Amennyiben tényleges érdekösszemérésre sor került, az EJB nem állapított meg egyezményesértést [Ahrens *kontra Németország* (45071/09), 2012. március 22., 77. bekezdés; EJB *Tóth Krisztián Barnabás kontra Magyarország* (48494/06), 2013. február 12., 37. bekezdés]. Csak a vér szerinti apa fellépési lehetőségének a teljes, (érdek)mérlegelést nem engedő kizárása vezetett egyezményesértés megállapítására [EJB *Róžański kontra Lengyelország* (55339/00), 2006. május 18., 73–79. bekezdés; EJB *Anayo kontra Németország* (20578/07), 2010. december 21., 70–71. bekezdés; EJB *Schneider kontra Németország* (17080/07), 2011. szeptember 15., 103–104. bekezdés]. A Korm. r.-nek az eseti gyám kirendelésére vonatkozó szabályai [Korm. r. 64. § (4) bekezdés] a szükséges érdekösszemérést biztosítják: gyámhivatal – amely speciális szakértelemmel rendelkező szakigazgatási szerv – a „származási per megindításához vizsgálja, hogy a származás kiderítése a gyermek érdekében áll-e”. E döntés bíróság előtt támadható [lásd például: a Kúria Kfv.II.37.216/2016/20. számú ítéletét; továbbá az EJB *Tóth Krisztián Barnabás kontra Magyarország* (48494/06), 2013. február 12. ítélet alapjául szolgáló bírósági eljárást]. A vér szerinti apa tehát közvetlenül nem, de a számára esetleg kedvezőtlen gyámhatósági döntés megtámadása útján bíróság elé viheti az ügyét.
- [67] Az indítványozó által támadott különbségtétel önkényessége mindezek alapján nem állapítható meg: a vér szerinti apának Alaptörvény által védett joga van a származás kiderítéséhez, de önmagában egyenlőségi alapon nem vezethető le az Alaptörvényből a biológiai apának a más férfi tekintetében fennálló apasági vélelem meg-

döntésére irányuló közvetlen keresetindítási joga. Ezért az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésének a sérelmét nem állapította meg a Ptk. 4:109. § (1) bekezdése kapcsán, és az indítványt elutasította.

- [68] 4. Ezt követően az Alkotmánybíróság az anya és a biológiai apa tekintetében állított – az indítványozó szerint az Alaptörvény XV. cikk (3) bekezdését sértő – különbségtételt vizsgálta meg. Az indítványozó szerint az alaptörvény-ellenes különbségtétel abban áll, hogy az anya a biológiai apát egyoldalú döntéssel (egy másik férfival való házasságkötéssel), annak akarata ellenére elzárhatja a gyermekével való kapcsolattartástól.
- [69] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a panaszban előadott következtetés nem vonható le a támadott jogszabályi rendelkezésből: a Ptk. alapján az apaság nem az anya egyoldalú elhatározásán múlik (az apasági vélelmet nem az anya egyoldalú elhatározása, nyilatkozata, hanem a törvény keletkezteti, és az anya az apasági vélelmének a megdöntése céljából is csak a gyámhatóság jóváhagyásával, kiskorú gyermekével együttesen indíthat pert). Az indítvány valójában a házasságon alapuló apasági vélelem keletkezéséről érintő kifogást fogalmaz meg, a kérelemben foglalt érvek alapján pedig a Ptk. 4:109. § (1) bekezdése – az apasági vélelem megtámadására jogosultak felsorolása – és a férfi-női egyenjogúság kérdése között alkotmányjogi összefüggés nem áll fenn. Az indítvány ezért ebben a tekintetben is megalapozatlan.
- [70] Mindezen indokok alapján az alkotmányjogi panaszban foglaltak érdemi vizsgálatát követően az Alkotmánybíróság az indítványt elutasította.
- [71] 5. Az Alkotmánybíróság az ügy társadalmi jelentőségére és az alkotmányos követelmény megállapítására tekintettel az Abtv. 44. § (1) bekezdés második mondata alapján elrendelte e határozatának közzétételét a Magyar Közlönyben.

Budapest, 2020. május 26.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Czine Ágnes
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Dienes-Oehm Egon
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Handó Tünde
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Horváth Attila
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó
előadó alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Juhász Imre
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Juhász Miklós
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Pokol Béla
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Schanda Balázs
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Szabó Marcel
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Szalay Péter
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Szívós Mária
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Varga Zs. András
alkotmánybíró helyett

Dr. Dienes-Oehm Egon alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [72] Egyetértek a határozattal és annak indokolásával.
- [73] Szükségesnek tartom ugyanakkor a rendelkező rész 1. pontjához és az ahhoz tartozó indokolási részhez az alábbi észrevételeimet megtenni.
- [74] Álláspontom szerint elegendő lett volna, ha az alkotmányos követelményt kizárólag az indokolás említi meg. Az alkotmányjogi panasz indítványozójának vélt jogsérelme orvoslására ugyanis a gyámhatósági, illetőleg az ahhoz kapcsolódó bírósági eljárás alkalmazására vonatkozó követelménynek már nincs relevanciája, ebben az összefüggésben a panasz sem támasztott igényt.
- [75] Az indítványozó szempontjából az alkotmányos követelménynek a rendelkező részbe történő beemelése tehát szükségtelen. Ugyanakkor a rendelkező részbe foglalt alkotmányos követelmény segítséget nyújt a jövőbeni hasonló esetek Alaptörvénnyel összhangban álló hatósági és bírósági jogalkalmazásához.
- [76] Az alkotmányos követelmény szövegének megfogalmazását illetően feleslegesnek tartom annak hangsúlyozott kiemelését, hogy „[a]z Alkotmánybíróság alkotmányjogi panasz eljárásban, konkrét indítvány alapján felülvizsgálhatja majd, hogy a jogalkalmazás összhangban van-e az Alaptörvénnyel”, mert ez bármely alapjogsérelem esetén evidencia.

Budapest, 2020. május 26.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Dienes-Oehm Egon
alkotmánybíró helyett

Dr. Sulyok Tamás alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [77] A határozat rendelkező részével és az indokolás lényegi elemeivel egyetértek. Párhuzamos indokolásomban az alábbiakra kívánom felhívni a figyelmet.
- [78] A vizsgált alkotmányossági probléma megoldásaként a határozat megállapította, hogy a vér szerinti apát is megilleti a vérségi származás kiderítéséhez való jog. A határozat a vér szerinti apának a vérségi származás kiderítéséhez való jogát az Alaptörvény II. cikkéből vezette le, és az emberi méltósághoz való alapjog alkotmányos védelmi körébe tartozónak tekintette.
- [79] A vizsgált ügyben az indítványozó a kifogásolt törvényi rendelkezést az Alaptörvény XV. cikk (1) és (3) bekezdéseivel összefüggésben támadta. Az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésben foglalt egyenlőségi klauzula és a (2) bekezdés szerinti hátrányos megkülönböztetés tilalma kapcsán követett gyakorlata alapján, amennyiben a diszkrimináció alkotmányos alapjogot érint, akkor a vizsgálati módszer az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésben foglalt szükségesség-arányosság teszt {vö. 14/2014. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [31]–[32]; 10/2015. (V. 4.) AB határozat, Indokolás [20]; 35/2017. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [43]}.
- [80] Mivel a határozat a vér szerinti apa vérségi származás kiderítéséhez való jogát az emberi méltósághoz való kiemelten védett alapjog alkotmányos védelmi körébe sorolta, így véleményem szerint az alkotmányossági vizsgálat során az Alkotmánybíróság a tartalmi elbírálás elvét követve az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésből kiindulva, az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében foglalt szigorúbb, szükségességi-arányossági tesztet is alkalmazhatta volna.

Budapest, 2020. május 26.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [81] A határozattal – az alkotmányjogi panasz elutasításával – egyetértek, ugyanakkor az Abtv. 66. § (3) bekezdésében foglaltaknak megfelelően a határozat 1. rendelkező részi pontjához és annak indokolásához az alábbi párhuzamos indokolás csatolását tartom szükségesnek.
- [82] 1. Nem vitás, hogy a támadott rendelkezés (adott esetben) a vér szerinti apa elől – ahogy a határozat helytállóan megfogalmazza – a közvetlen jogérvényesítést elzárja azáltal, hogy csak a Ptk. 4:109. §-ában taxatív meg határozott személyi kör számára teszi lehetővé a származási per megindítását.
- [83] Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül, hogy nagyon sokféle érdek ütközik az ilyen szomorú helyzetekben, így nem kizárólag a vér szerinti apa családi élethez való joga – melyre az indítványozó is hivatkozott – kell hogy érvényesüljön, hanem a családban élő kiskorú gyermek (és az ő szülei) érdeke is: a gyermek stabil családban nevelkedéséhez való joga is. Adott esetben is erről van szó: a vér szerinti apa indítványozó egy házassági köte léken alapuló családdal szemben kellene, hogy apaság vélelme megdöntése iránt pert indítson. Vagyis konkur ráló jogok ütköznek: a gyermek vérségi származásának kiderítéséhez fűződő érdeke, illetőleg joga a stabil családi élethez; illetve a másik oldalon a vér szerinti apa joga ahhoz, hogy apaságát kinyilváníthassa.
- [84] Pengeélen kell egyensúlyozni a jogalkotónak, hogy ezt a helyzetet lehetőleg úgy rendezze, hogy mindenkinek az érdeke (gyermek, anya, vélelmezett apa, és vérszerinti apa) érvényesüljön. Ugyanakkor a magyar jogi sza bályozás elsősorban a kiskorú gyermek érdekeit nézi és nem a vér szerinti apa érdekeit: a gyermeknek alapve tő érdeke fűződik a rendezett családi jogálláshoz, és egyúttal a vérségi származása kiderítéséhez. Ezt a helyze tet oldja meg a jogalkotó – álláspontom szerint helyesen – a közvetett, eseti gyám útján történő jogérvényesítéssel, melyhez kapcsolódóan a határozat alkotmányos követelményt fogalmaz meg.
- [85] 2. Álláspontom szerint az alkotmányos követelmény megállapítása szükségtelen: a konkrét ügyben semmi nem igazolja, hogy a gyámhatóság nem kellő körültekintéssel, a gyermek mindenekfelett álló érdekének figyelembe vételével járna el – különösen azért nem, mert adott ügyben nem került sor a gyámhatóság eljárására. Az alapul fekvő, apaság vélelmének megdöntése iránt pert maga az indítványozó kezdeményezte, ebből (valamint a ke resetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasításából is) egyenesen következik, hogy a Korm. r. alkalmazására nem került sor.
- [86] Maga a Korm. r. 64. § (4) bekezdése véleményem szerint egyértelműen fogalmaz: a gyámhivatal a származási per megindításához vizsgálja, hogy a származás kiderítése a gyermek vagy a gondnokság alatt álló személy érdekében áll-e. Vagyis a gyámhatóság annak eldöntésekor, hogy a családi jogállás megállapítására irányuló per megindításához való hozzájárulását megadja, kellő körültekintéssel, a rá irányadó szabályok szerint köteles el járni. A gyámhatóság elsődleges feladata tehát a gyermek, és nem pedig (a vélt vagy vélelmezett, vagy magát vér szerinti apának nevező) apa érdekeinek képviselete. Eljárása során ugyanakkor hivatalból köteles vizsgálni, indokolt-e a gyermek érdekében a perindítás és az eseti gyám hivatalból történő kirendelése, a tényállás tisztá zása érdekében pedig bizonyítási eljárást is lefolytat. Az apa a gyámhatóság határozata ellen jogorvoslattal él het, e perben pedig értelem szerűen a bíróság dönt majd, és szintén megvizsgálja, hogy a származás kiderítése és a családi jogállás rendezése valóban a gyermek érdekében áll-e.
- [87] Adott esetben sem az indítványozó nem vetett fel, sem az alapul fekvő bírósági döntések nem igazolták a Korm. r. 64. § (4) bekezdésével kapcsolatos aggályokat, ilyen értelemben az alkotmányos követelmény meg állapítása „idő előtti”; annak megállapítására ugyanis – az Abtv. 46. § (3) bekezdéséből következően – legfel jebb olyan eljárás során kerülhet sor, melynek a Korm. r. 64. § (4) bekezdése a tárgya, illetőleg a bíróság eljárá sa során alkalmazta vagy alkalmaznia kellene. Mindebből következően sem a Korm. r. szövege, sem a bírósági gyakorlat, és különösen a konkrét ügy nem igazolja az alkotmányos követelmény megállapításának a szüksé gességét.

Budapest, 2020. május 26.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Szívós Mária
alkotmánybíró helyett

Dr. Pokol Béla alkotmánybíró különvéleménye

- [88] Nem tudtam támogatni a többségi határozatot, mert számomra elfogadhatatlan érvelésre alapítva alkotmányos követelményt írt elő, és az elutasítást is az Alaptörvény vonatkozó szabályának kiterjesztésére alapította.
- [89] A rendelkező részi alkotmányos követelményt a határozat az Alaptörvény II. cikkébe foglalt emberi méltóság sérthetlenségére is alapozza, és az indokolásban ebből egy új alapjogként felújítja az „általános személyiségi jogot” is, melyet a németektől átvéve még az első alkotmánybíróink alkottak meg. Később belátva, hogy ez nem szerepel az Alaptörvényben, és az alkotmánybírók ennek védelmére és nem ellen leváltására esküdtek fel, időközben ezt már félretolta a jelenlegi alkotmánybírói többség. Látni kell, hogy az emberi méltóság sérthetlenségének követelménye a felvilágosodás küzdelmeiben az 1700-as évek végén a korábbi állapotok egyes embert megalázó büntetéseivel és szokásjogi normáival szemben mondta ki, hogy az egyes ember teste és személye sérthetetlen. A megalázó kalodába zárások, korbácsolások és a mindennapi élet viszonyaiban a megalázó érintkezési szokásokat joggá emelő normák nem férnek össze az ember méltóságával. Azóta ez az európai civilizációban felnőtt emberek számára magától értetődővé vált, és többé-kevésbé közmegegyezést lehet azon a téren megállapítani, hogy mi az, ami megalázó, és ami így beleütközik az emberi méltóság sérthetlenségébe. Ezzel párhuzamosan ugyanakkor a morálfilozófiai diskurzusokban absztraktabb megfogalmazások is létrejöttek, és itt az emberi lényeggel vagy más absztrakt formulával azonosították az emberi méltóságot, és ezzel elszakították a megaláztatás tilalmának közemberek számára is jól azonosítható tartalmától. Ezt a morálfilozófusok körében elterjedt eszmei irányt választották a német alkotmánybírók az 1950-es években, és határukra később több alkotmánybíró – így a '90-es évekbeli magyar alkotmánybírói többség is – ezen az úton haladt. Az emberi lényeggel azonosított, morálfilozófiai emberi méltóságfelfogás azonban a megaláztatás tilalmától elszakítva elveszti értelmi kontúrjait, és csak a mindenkor értelmező tudja azonosítani valamilyik morálfilozófiára alapozva, hogy mi az, ami megítélése szerint az emberi lényeghez tartozik, és amelynek érintése így sérelemként fogalmazható meg. Így jött létre e kitágított és így parttalanná tett fogalomból a '90-es évek hazai alkotmánybírói gyakorlatában (szintén a németből átvéve) az emberi méltóságból levezetett „általános cselekvési szabadság” anyajoga, melyből aztán egy sor további alkotmányos jogot olvasztott ki az akkori alkotmánybírói többség. Ez alkotta aztán a sokat vitatott „láthatatlan alkotmány” tartalmát, mely az írott alkotmány helyére lépve kezdte betölteni a tényleges, az „igazi” alkotmány szerepét. Én nem kívánom támogatni a „láthatatlan alkotmány” Alaptörvény helyére léptetését, ezért nem tudom támogatni az emberi méltóság sérthetlenségének ezt a kiterjesztett értelmezését.
- [90] Egy következő számomra elfogadhatatlan alapjogi tágítást az Alaptörvény megkülönböztetések elleni védelmének kitágítása jelenti a határozati indokolásban {lásd a határozat indokolásának IV/2. pontját (Indokolás [31] és köv.)}. Az Alaptörvény XV. cikke az alapvető jogokat illetően megtiltja, hogy az ember alaptulajdonságai (faj, szín, nem, nyelv, vallás, nemzeti vagy más társadalmi származás, vagyoni, születési különbségek) alapján a jogszabályok különbségeket tegyenek, és eltérően szabályozzanak. Ezt a szűk körű diszkrimináció-tilalmat már az alkotmánybíró elődeink kitágították egyrészt az alapvető jogokról a teljes jogrendszerre, másrészt az ember alaptulajdonságain túl a bármilyen szempontból történő törvényhozási megkülönböztetésre, és bevonták ezeket is a diszkrimináció tilalmába, illetve ezzel az alkotmánybíráskodás ellenőrzése alá. Ezzel a kitágítással ismét a legnagyobb mértékben korlátozták a demokratikus törvényhozás szabadságát, és gúzsba kötötték a legkülönbözőbb szociálpolitikai, egészségügyi, biztonságpolitikai stb. szempontokból történő mérlegeléseket és eltérő társadalmi csoportokra esetenként eltérő szabályozások kialakítását. Az így kitágított diszkriminációtilalomra a zsinórmértékszerűség látszatát a „homogén csoport” formulája jelentette, és homogén csoporton belül tilos bármely különbségtétel törvényi létrehozása, ám homogén csoportot mindig egy szempont megtalálásával és alapulvételével lehet kialakítani, melyek csak találékonyságot igényelnek, és azt, hogy a mindenkor alkotmánybírói többség ezt akceptálja. (Egy sor ilyen homogén csoport-kialakítás már megszokottá vált, így könnyebb rá hivatkozni, de ez a tény a homogén csoportok konstruált jellegén semmit nem változtat.)
- [91] A jelenlegi határozati érvelés még úgyis igyekszik ezt a kiterjesztést alátámasztani, hogy a XV. cikk (1) bekezdés törvény előtti egyenlőségi deklarációját úgy fogja fel, hogy az megköveteli minden ember egyenlőségét, míg a (2) bekezdés a súlyosabb diszkriminációsérelmet jelentő alapjogok szintjén való egyenlőtlen bánásmódot még külön is megtiltja {lásd a határozat indokolása IV/2. pontjának (Indokolás [31]) első sorait}. Mivel a tágabb tilomban benne van a szűkebb tilalom, így ez a bevett joglogikai szabályok alapjait sérti, és egy alkotmánybírói értelmezés ilyen joglogikai hibával nem támasztható alá.

[92] Végül nem tudom elfogadni az indokolásban a strasbourgi emberjogi bírák, az EJEB határozatának megidézését a határozati érvelésünk alátámasztására. Mint az EJEB döntési mechanizmusait elemző tanulmányok már jelezték, ebben a döntési mechanizmusban a legkevésbé sem érvényesül a bírók függetlensége, és ezt a közelmúltban idelátogató EJEB-delegáció is problémaként elismerte. Az EJEB-döntéseket nem független bírók hozzák, hanem az EJEB *registry lawyers* hierarchikus apparátusa, melyet a bírói tanácsok jórészt csak kihirdethetnek és különvéleményekkel láthatnak el. Így megítélésem szerint a helyes csak az lehet egy alkotmánybírói testület számára, ha e tény ismerete alapján tartózkodik attól, hogy autentikus bírói döntésként megidézze az EJEB-döntéseket addig, amíg e probléma orvoslásra nem kerül, és ezt egy döntésében nyilvánosan is deklarálja. Így nem helyeslem, hogy a mostani határozati indokolásban mint autentikus bírói érvelés jelent meg egy EJEB-hivatkozás.

Budapest, 2020. május 26.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Pokol Béla
alkotmánybíró helyett

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/815/2018.
Közzétéve a Magyar Közlöny 2020. évi 148. számában.

